

ЗАТВЕРДЖУЮ
Фізична особа підприємець
Мамченко **В.П. Мамченко**
08.10.2026 р.

ТИПОВА ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Історія,
громадянська освіта, правознавство та фінансова грамотність:
робота з джерелами, даними і реальними кейсами»

Розробник(и): ФОП Мамченко Володимир Павлович, ЄДРПОУ 3172409858

Рецензент(и): Фізична особа підприємець В. П. Мамченко

Термін дії програми: з 2025 до 2030 року

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність типової програми - Історик працює з джерелами так само, як природознавець з даними експерименту: перевіряє, зіставляє, робить висновки. Громадянська та історична галузь стандарту базової середньої освіти і модельні програми з історії, громадянської освіти, правознавства, етики, економіки та фінансової грамотності побудовані на критичному мисленні, аналізі даних і дії. Досвід війни, євроінтеграція і цифрова інформаційна війна зробили ці предмети ще важливішими. Програма розкриває методику суспільствознавчих предметів через дослідження джерел, статистики, правових кейсів і фінансових розрахунків.

Цільова група: Учителі історії України та всесвітньої історії, громадянської освіти, правознавства, філософії та етики, економіки, підприємництва і фінансової грамотності, курсів про Європейський Союз закладів загальної середньої освіти.

Професійний стандарт: «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024)

Напрями підвищення кваліфікації (відповідно до Порядку, затвердженого постановою КМУ від 21.08.2019 № 800):

- розвиток професійних компетентностей (знання навчального предмета, фахових методик, технологій)
- формування у здобувачів освіти спільних для ключових компетентностей вмінь, визначених частиною першою статті 12 Закону України «Про освіту»

Обсяг (тривалість): Загальний обсяг підвищення кваліфікації за цією програмою в межах одного освітнього циклу становить від 2 до 30 годин (0,06-1 кредит ЄКТС) та визначається індивідуально залежно від кількості обраних слухачем освітніх компонентів (тем). Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. У кожному випадку у сертифікаті зазначається фактично пройдений обсяг годин та тематика навчання.

Особливості реалізації програми - Програма реалізується дистанційно. Кожна тема будується навколо дослідницької роботи з джерелом, даними або кейсом: вимога програми, методика, завдання для учнів, критерії оцінювання, самостійна робота та підсумкове дослідницьке завдання. Програма має модульну структуру: модулі відповідають напрямам підвищення кваліфікації, кожна тема модуля є

логічно завершеним освітнім компонентом і може реалізовуватися автономно. Підсумковий обсяг в межах одного освітнього циклу формується накопиченням обраних тем. За результатами кожного освітнього циклу видається окремий документ про підвищення кваліфікації із зазначенням фактично пройдених годин та тематики навчання.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: дистанційна

Вид підвищення кваліфікації: курси (навчання за програмами підвищення кваліфікації)

Мета підвищення кваліфікації – Удосконалення предметно-методичної компетентності учителів суспільствознавчих предметів: методика формування історичної, громадянської, правової та фінансової компетентностей учнів через роботу з джерелами, даними, кейсами та проектами за Державним стандартом базової середньої освіти.

Завдання підвищення кваліфікації:

- співвіднести вимоги громадянської та історичної, соціальної освітніх галузей стандарту і модельних програм з методикою предмета
- опанувати методику роботи з історичними джерелами, статистикою, цифровими архівами та інтерактивними мапами
- освоїти методику навчання економіки, підприємництва і фінансової грамотності через розрахунки, симуляції та реальні кейси
- опанувати методику правознавства, етики та громадянської освіти через аналіз кейсів, дискусії і проекти громадянської дії
- освоїти формування критичного мислення і медіаграмотності, протидію дезінформації
- опанувати оцінювання громадянської та історичної компетентностей, підготовку до підсумкової атестації й олімпіад

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- предметно-методична компетентність (A2)
- здатність до критичного аналізу джерел і даних
- громадянська компетентність та здатність формувати ціннісні ставлення (A2.5)
- фінансова та підприємницька компетентність
- оцінювально-аналітична компетентність (Г1)
- інформаційно-цифрова компетентність (A3)

Очікувані результати підвищення кваліфікації: Учителі зможуть навчати історії, громадянської освіти, правознавства, економіки та фінансової грамотності через дослідження джерел, даних і кейсів, формувати критичне мислення і медіаграмотність учнів, організовувати проекти громадянської дії та оцінювати результати за вимогами стандарту.

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації – Оцінювання здійснюється на основі виконання рекомендованих практичних та самостійних завдань, участі в проєктній діяльності, тестування або підсумкової роботи відповідно до програми.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації – Сертифікат про підвищення кваліфікації встановленого зразка із зазначенням теми, обсягу годин та кредитів ЄКТС відповідно до вимог законодавства.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Модулі плану відповідають напрямам: історія, громадянська освіта, правознавство, етика, економіка, підприємництво і фінансова грамотність, євровибір України. Тема модуля є окремим освітнім компонентом обсягом від 2 до 30 годин; учитель обирає теми свого предмета, проходити всі теми не обов'язково.

№	Модуль (напрямок)	Кількість тем	Лекції, год (на тему)	Самостійна робота, год (на тему, мін.-макс.)	Усього, год (на тему, мін.-макс.)
1	Історія	8	1	1-29	2-30
2	Етика	1	1	1-29	2-30
3	Економіка	2	1	1-29	2-30
4	Євровибір України	2	1	1-29	2-30
5	Громадянська освіта	13	1	1-29	2-30
6	Правознавство	1	1	1-29	2-30
7	Підприємництво і фінансова грамотність	1	1	1-29	2-30
	Разом тем у програмі	28			

Перелік тем за модулями

Модуль 1. Історія (8 тем)

- Від фактів до розуміння: як перетворити урок історії на українознавче дослідження.
- Уроки історії як інтегрований простір українознавчих досліджень: проектна діяльність учнів як інструмент формування історичної пам'яті та розуміння минулого.
- Розвиток ціннісного ставлення на уроках історії у 7 класах НУШ. Факти, погляди та методика представлення презентації матеріалу для учнів
- Економічний розвиток українських земель у складі сусідніх держав у середині XIV – на початку XVI ст.: факти, погляди, методика представлення презентації матеріалу для учнів 7 класу НУШ.
- Штучний інтелект як прийом розвитку критичного мислення здобувачів освіти в контексті вивчення інтегрованих курсів історії 5-6 класи НУШ
- Цивілізаційний підхід та розвиток системного мислення учнів на уроках інтегрованого курсу 'Історія України. Всесвітня історія'. 6 клас НУШ.
- Історія України. Всесвітня історія. 6 клас НУШ. Підвищення кваліфікації.
- Цивілізаційний підхід та розвиток системного мислення учнів на уроках інтегрованого курсу 'Історія України. Всесвітня історія'. 6 клас

Модуль 2. Етика (1 тем)

- Мова як джерело морального досвіду: лінгвістичний компонент у структурі підручника етики

Модуль 3. Економіка (2 тем)

- Фінансова грамотність і економіка в школі - проектні кейси від кишенькових грошей до бюджету класу
- Гроші, бюджет і підприємливість у школі - практичні проекти з фінансової грамотності

Модуль 4. Євровибір України (2 тем)

- Проектне навчання на основі тексту: від читання до створення власного продукту англійською мовою.
- Робота з текстом як інструмент формування ключових компетентностей учнів у контексті НУШ

Модуль 5. Громадянська освіта (13 тем)

- Громадянська освіта та європейські цінності - як формувати критичне мислення і проєвропейський вибір підлітка
- Європейський вибір України на уроці - громадянські цінності і критичне мислення підлітка
- Від граматики до громадянства: інтеграція тем свободи, відповідальності та ідентичності у викладання німецької мови.
- Історія у дії: готові завдання для формування громадянської компетентності у 6 класах НУШ
- Компетентнісні завдання на уроках історії та громадянської освіти в 6 класах НУШ
- Від пасивного слухача до активного громадянина: формуємо компетентності через дію на уроках історії та громадянської освіти.
- Громадянська освіта у дії: рольові моделі, кейси й цифрові інструменти.
- Практичні методи активного навчання: симуляційні ігри, рольові моделі, аналіз реальних ситуацій
- Активне навчання на уроках історії та громадянської освіти з використанням діяльнісного підходу у 8 класі НУШ: від теорії до практики
- Оцінювання та корекція результатів навчальних досягнень учнів з ООП на уроках громадянської та історичної освітньої галузі
- Мовна культура в освітньому процесі: від слів до практичного впровадження в НУШ.

12. Від слів до дії: українізація як основа НУШ
13. Безпека особистого інформаційного простору в умовах війни. Як виявляти дезінформацію, фейки та ворожу пропаганду.

Модуль 6. Правознавство (1 тем)

1. Педагогічні технології викладання правознавства

Модуль 7. Підприємництво і фінансова грамотність (1 тем)

1. Фінансова грамотність без нудьги: як навчити дев'ятикласників керувати грошима

3. ЗМІСТ ТИПОВОЇ ПРОГРАМИ

Модуль 1. Історія

Мета модуля: Підвищення професійної компетентності вчителів історії щодо формування історичної пам'яті учнів.

Завдання модуля:

- Ознайомлення з сучасними концепціями викладання історії
- Розвиток умінь критичного аналізу візуальних та текстових джерел
- Методика висвітлення дискусійних питань історії України

Модуль 2. Етика

Мета модуля: Розвиток професійних компетенцій педагогів щодо етичного виховання молоді.

Завдання модуля:

- Вивчення основ ділового та міжособистісного етикету
- Методика обговорення гострих соціальних тем
- Формування толерантності та поваги до прав людини

Модуль 3. Економіка

Мета модуля: Розвиток професійних компетенцій вчителів щодо формування економічної культури учнів.

Завдання модуля:

- Вивчення актуальних економічних трендів
- Методика викладання фінансової грамотності
- Розвиток підприємницького мислення у школярів

Модуль 4. Євровибір України

Мета модуля: Розвиток громадянської та соціокультурної компетентності педагогів.

Завдання модуля:

- Вивчення структури та функціонування Євросоюзу
- Методика формування європейських цінностей у школі
- Міжнародна співпраця та освітні програми ЄС

Модуль 5. Громадянська освіта

Мета модуля: Підвищення кваліфікації вчителів щодо громадянського виховання.

Завдання модуля:

- Вивчення прав людини та механізмів їх захисту
- Методика аналізу медіаконтенту та боротьби з дезінформацією
- Організація шкільних демократичних процедур

Модуль 6. Правознавство

Мета модуля: Вдосконалення професійних компетенцій вчителів правознавства.

Завдання модуля:

- Вивчення новел у законодавстві України
- Методика формування правової свідомості учнів
- Організація правової допомоги у межах шкільної громади

Модуль 7. Підприємництво і фінансова грамотність

Мета модуля: Підвищення професійної компетентності педагогів у сфері підприємництва та фінансової грамотності, формування здатності інтегрувати економічні знання в освітній процес.

Завдання модуля:

- Ознайомлення з основами підприємництва та фінансової грамотності
- Формування навичок управління особистими фінансами
- Розвиток умінь планування та реалізації освітніх занять економічного спрямування
- Використання сучасних методик формування підприємницької компетентності учнів
- Забезпечення можливості індивідуальної освітньої траєкторії шляхом вибору тем

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи:

1. Закон України Про вищу освіту
2. Закон України Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій
3. Закон України Про дошкільну освіту
4. Закон України Про загальну середню освіту
5. Закон України Про інноваційну діяльність
6. Закон України Про наукову і науково-технічну діяльність
7. Закон України Про наукову і науково-технічну експертизу
8. Закон України Про освіту
9. Закон України Про позашкільну освіту
10. Закон України Про професійно-технічну освіту
11. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні
12. Національна доктрина розвитку освіти
13. Положення про державний вищий навчальний заклад
14. Положення про дистанційне навчання
15. Положення про інститути післядипломної педагогічної освіти
16. Положення про організацію навчального процесу
17. Постанова кабінету міністрів України від 28.03.2002 № 379 Про затвердження Державної програми "Вчитель"

Основна література:

1. Алексеенко В. Роль малого бізнесу в економіці України. Економічний вісник університету : зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2009. Вип. 13.
2. Бех І. Д. Рефлексія у духовному «Я» особистості. Рідна школа. 2011. №8-9. С. 9-14.
3. Богомольний Б.Р., Кононенко В.В. Медицина екстремальних ситуацій: навч. посіб. Одеса: Одеський держ. мед. ун-т, 2001. 412 с. URL: <https://bit.ly/3BypwoI>
4. Вчимося читати. Навч.-розв. посіб. для дітей 4-6 років. У двох частинах. К.: «Фенікс», 2020. Ч.1. 272с. з іл. <https://www.shelestova.com.ua/product/vchymosya-chytaty/>

5. Гайдученко С. О. Мотивація персоналу. Харків : ХНУМГ, 2013. 111 с.
6. Гра по-новому, навчання по-іншому : методичний посібник /упор. О. Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с. URL: <https://cutt.ly/70zsIND>
7. Даниленко Л.І. Світочі української науки: життя та наукова діяльність: метод. посібник /Л.І. Даниленко, І.Ю. Гогайзель, Л.І. Гнед та ін. Черкаси: КНЗ «ЧОІПОПП Черкаської обласної ради», 2018. 104 с.
8. Державний стандарт базової загальної освіти : постанова КМУ від 30.09.2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
9. Етика ділового спілкування : навч. посібник [Воронкова В.Г. Беліченко А.Г., Мельник В.В., Ажажа М.А.]. Київ: Магнолія, 2006, 2019. 312 с.
10. Інновації, що приносять результат / упоряд. Т. М. Загорюлько. Харків : Основа, 2016. 158 с.
11. Календар морально-патріотичних цінностей сучасного школяра: науково-методичний посібник / Н.М. Степанова, В.С. Кудін. Черкаси : видавець Чабаненко Ю.А., 2020. 152 с.
12. Конституція України. Основний закон. Київ, 1996.
13. Конституція України. Основний закон. Київ, 1996. URL: <https://bit.ly/3Wl5vu3>
14. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту/ навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 423 с.
15. Кубрак О. В. Етика ділового повсякденного спілкування. Суми : ВТД «Університетська книга», 2002. 208 с.
16. Лесько О. Й., Прищак М. Д., Залюбівська О. Б., Рузакова Г. Г. Етика ділових стосунків : навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2011. 310 с.
17. Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти : наказ МОНУ від 13.07.2021 №813. URL: <http://surl.li/dyrzc>
18. Наказ МОНУ № 1313 «Деякі питання організації та проведення супервізії» від 18 жовтня 2019 р. 2020 р., № 69, Т. 1. С.73.
19. Палеха Ю. І. Етика ділових відносин. Київ: Кондор, 2008. 356 с.
20. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
21. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 31, ст. 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
22. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 05.12.2015 № 389-VIII-XII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
23. Робінсон К. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту. / переклад з англ. Г. Лелів. Львів : Літопис, 2016. 258 с.
24. Робінсон К., Ароніка Л. Школа майбутнього. Львів : Літопис, 2016. 258 с.
25. Розвиваємо громадянські компетентності : другий клас / під заг. ред. Н.Бібік, Н.Софій. Київ, 2019. URL: http://www.ussf.kiev.ua/images/project-50/2class_5-Vartist_4.pdf
26. Розвиваємо громадянські компетентності з 1 класу / під заг. ред. Н.Бібік, М.Араджионі. Київ : ФОП «Парашин К.С.», 2018. 880 с.
27. Скидан М.А., Євдін О.М. , Могильниченко В.М., Горіцький О.В., Жихарев О.П., Крикун О.М. Дії населення в умовах надзвичайних, несприятливих побутових та нестандартних ситуацій: практичний посібник / за заг. редак. М.А. Скидана. Київ: Атіка, 2007. 92 с.
28. Стадніченко О. О. Роман Василя Шкляра «Чорний Ворон»: історична та художня правда. Вісник Запорізького національного університету. №2. 2010. С. 307-312.
29. Фінанси: Практикум: Навч.посіб. Азаренкова Г.М., Борисенко І.І. Київ: Знання, 2008. 279 с.
30. Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як?: навчальний посібник / авт.кол. Київ, 2019. 272 с.

31. Фундаментальні цінності академічної доброчесності ; пер. з англ. ІІ Міжнародний центр академічної доброчесності. - 2019. - 39 с. - URL : <https://www.skcptic.in.ua/wp-content/uploads/Integ-Valucs-Ukr.pdf>
32. Чмут Т. К., Чайка Т. Л. Етика ділового спілкування : навчальний посібник. Чернівці : Вид-во Знання, 2007. 204 с.
33. Щодо нагальних питань впровадження Закону України «Про повну загальну середню освіту» : лист МОН від 08.04.2020 №1/9-201. URL: <https://bit.ly/3wlUDiR>
34. Adizes I. Corporate Lifecycles: How and Why Corporations Grow and Die and What to Do about it. Englewood Cliffs., N.J.: Prentice Hall, 1989, 384 p.
35. Boissard P. L'évaluation formative: un outil de progression. URL: <http://surl.li/ealag>
36. Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment. Companion volume with new descriptors. URL: www.coe.int/lang-cefr
37. European Diploma in Psychology: Draft Proposal prepared for consultation from the EuroPsy2 Project Group. Version 2.7 revised. October 2003. URL: <http://www.europsy.eu.com>
38. Frost R. A Task-based approach. URL: <http://surl.li/eakxm>
39. Lesen, Schreiben, Hören, Spielen, Sprechen: Deutsch lernen im Internet. URL: <http://surl.li/eakxx>
40. Stroebe, M., Schut, H. (2010). The dual process model of coping with bereavement: rationale and description, Death Studies, 23:3, 197-224. URL: <https://doi.org/10.1080/074811899201046>

Додаткова література:

1. Бондарчук Л. І. Методику підказує текст/навчальний посібник. Тернопіль: Мальва. ООС, 2001. 160 с.
2. Брюховецький В.С. Ліна Костенко: Нарис творчості. К.: Дніпро, 1990. 262 с.
3. Деякі питання організації та проведення супервізії: наказ МОН від 18.10.2019 р. №1313. URL: <https://bit.ly/3Vm9jeg>
4. Дії населення в умовах надзвичайних, несприятливих побутових та нестандартних ситуацій: практичний посібник / М.А. Скидан, О.М. Євдін, В.М. Могильниченко, О.В. Горіцький, О.П. Жихарев, О.М. Крикун; За заг. редакцією к.м.н. М.А. Скидана. Київ: Атіка-Н, 2007. 92 с.
5. Дубицкий А.Е., Семенов И.А., Чепкий Л.П. Медицина катастроф. Київ: Здоров'я, 1993. 462 с.
6. Ломакович С.В., Панченков О.А., Терещенко В.М. Участь у проєкті PISA як потенційна можливість побачити вітчизняну освіту без «прикрас». Вісник. Тестування і моніторинг в освіті. 2015. № 11-12. С. 19-23. URL: <http://surl.li/edkle>
7. Освітня програма навчального закладу. URL: <https://bit.ly/3ckLjDp>
8. Самопізнання і самовдосконалення в схемах, формулах, таблицях: навчально-методичний посібник / за загальною редакцією Е. А. Пінковської, Т. В. Черкашиної. Укладач А. В. Аносова. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2018. 152 с.
9. Семиліт М. В. Проектування майбутнього особистості. Черкаси, ЧОПООП, 2001. 88 с.
10. Фінанси : збірник тестових завдань. І. І. Біломістна. Харків : ХІБС УБС НБУ, 2010. 64 с.
11. Як підвищити креативність? Тренінг, спрямований на формування креативності. Шкільний світ. 2007. № 23-24. С. 19-35.
12. Díaz-Corrales, J. La pédagogie différenciée dans le cadre de l'enseignement/ apprentissage du Français Langue Étrangère (Fle). URL: <http://surl.li/dymtd>

